

Simo Keränen

ISOISÄN SOTAKRONIKKA

Niilo Keräsen sotapolku jatko- ja
Lapin sodassa 1941–1944

ISOISÄN SOTAKRONIKKA

© 2022 Simo Keränen
Taitto ja kansi: Books on Demand
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-8026-8

Simo Keränen

ISOISÄN SOTAKRONIKKA

Niilo Keräsen sotapolku jatko- ja Lapin sodassa 1941–1944

LUKIJALLE

Oli vuosi 2012. Internetiä penkoessani löysin tietoja siitä, että Kansallisarkistosta voi tilata kankakortteja. Kankakorteista selviää esimerkiksi se, missä joukko-osastoissa henkilö on palvellut sota-aikana ja mihin taisteluihin osallistunut. Tällöin ehdotin isälleni, että tilattaisiin isoisäni Niilo Keräsen kankakortit senkin vuoksi, että Niilon sotilaspassia ei ole kenelläkään jälkeläisistä tallessa. Isäni ei innostunut tilaamisesta.

Joulunaika 2016. Internetiin oli ilmestynyt sotapolku.fi-palvelu. Innostuin asiasta todella paljon ja ehdotin isälleni kankakorttien tilaamista. Kortit tilattiin. Meni kaksi, kolme viikkoa, ja kortit saapuivat postitse Kansallisarkistosta.

Alkuun en ymmärtänyt enkä osannut tutkia kortteja, mutta apua sain Sotapolku.fi-Facebook-ryhmästä. Pariin korttiin oli merkattu joukko-osastoksi jalkaväkirykmentti 53, mutta tämä ei sopinut Niilon taistelupaikkoihin. Tämä yksikkö, joka esiintyy myös Niilon kohdalla Suomen Rintamamiehet 6. divisioona -teoksessa, on väärä. Lopuissa korteissa luki jalkaväkirykmentti 33. Tämä on oikea rykmentti. Se sopi taistelupaikkoihin ja muihin papan sota-ajan kasettiäänitteessä mainittuihin paikkoihin.

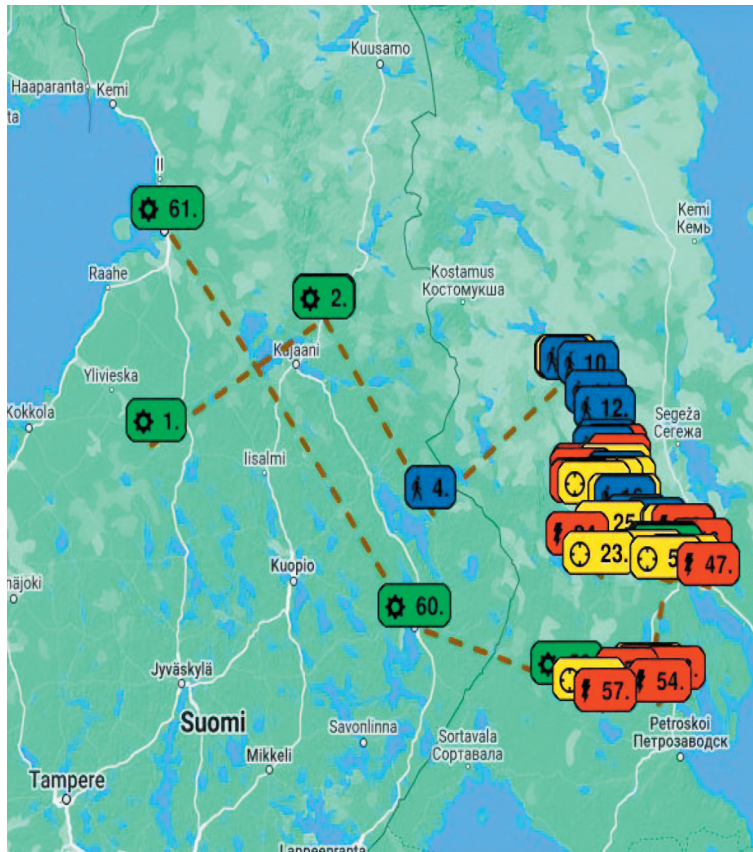
Näin pääsin tutkimuksessa alkuun. Tutustuin Niilon joukko-osaston historiikkiin ja sotapäiväkirjoihin. Kyselin myös Niilon jälkeläisiltä tietoja siitä, mitä hän vähäisiä juttuja oli sota-ajastaan kertonut. Suurin kiitokseni kuuluu isälle, sedilleni ja tädeilleni.

Näin aloin haaveilla siitä, että olisi hyvä koota tietoja yhteen pakettiin myös tuleville sukupolville tiedoksi. Olihan kirjan kirjoittaminen sota-ajasta myös pappani Niilon oma haave, joka ei koskaan toteutunut. Näin olen toteuttanut kaksi haavetta, omani ja Niilon.

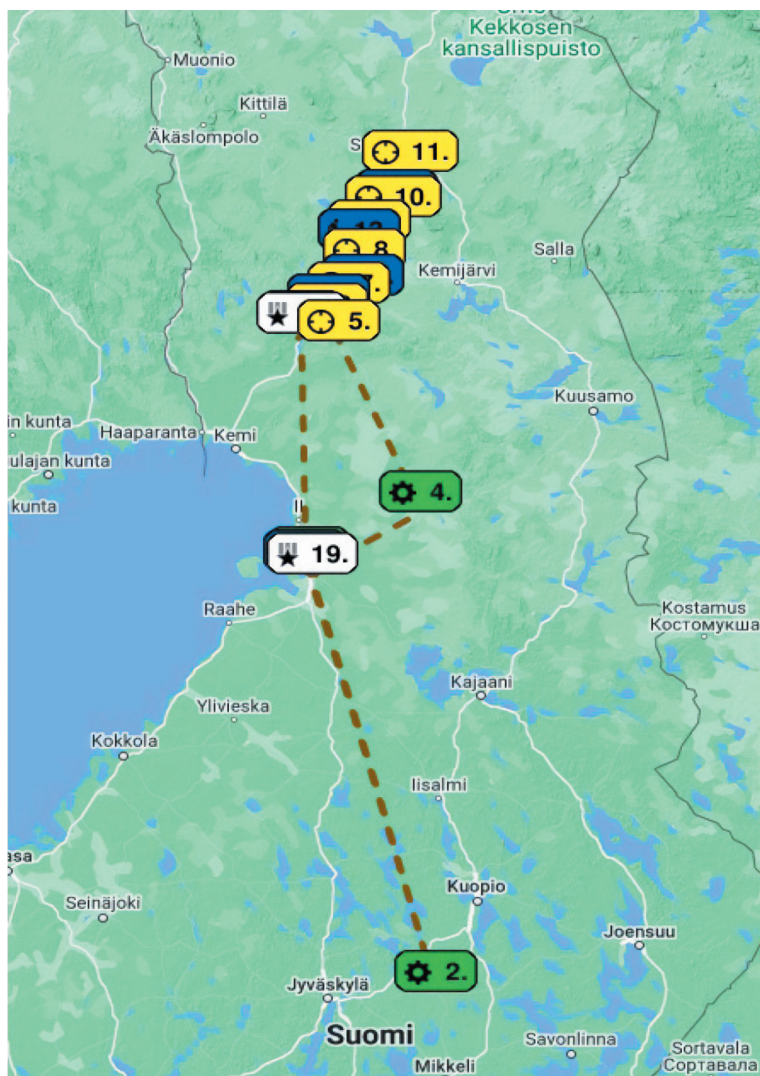
Kirja on kunnianosoitus isoisälleni, jota en koskaan kerennyt tavata, olinhan hänen kuollessaan vajaan kahden viikon ikäinen.

Kuusamossa 17.8.2022

Simo Keränen

*Niilon reitti sotapolku.fi-arttaeditorista jatkosodasta Lapin sodan alkuun
1.9.1941–14.9.1944*

Niilon reitti sotapolku.fi-karttaeditorista Lapin sodasta kotiuttamiseen
15.9.1944–18.11.1944

SOTAVÄKEEN LÄHTEMINEN TAIVALCOSKEN METSÄKYLÄN VÄLIVAARASTA

Elokuun loppu 1941. On Taivalcosken Metsäkylän Vélivaarassa asuvan Keräsen perheen toisen pojan, Niilon, aika astua sotaväkeen. Parikymppisen Niilo-pojan mielestä hän on vielä aivan lapsen tasolla, koska on asunut aina vain syrjäisessä Vélivaarassa eikä ole maailman menoa paljon tullut nähdyksi, ja nyt pitäisi lähteä sotaväkeen Haapajärvelle ja vielä pelonsekaisin tuntein. Uskovainen perheen Kaisa-äiti muistutti omantunnon tuskissa olevaa poikaansa Niiloa, että pidä Jumala mielessäsi siellä sodassa.

Alokasaika Haapajärvellä 1.9.1941–28.1.1942

Niin tuli aika astua alokkaaksi jalkaväenkoulutuskeskus 13:een. Päivämäärä oli 1.9.1941. Niilo määrättiin koulutuskeskuksen yhdeksänteen komppaniaan, jossa hän sai kranaatinheitinkoulutuksen. Aluksi palvelus oli sulkeiskoulutusta. Myöhemmin tulivat eteen taisteluharjoitukset ja taisteluhautojen kaivamiset harjoitusmielessä. Sotilasvalan Niilo vannoi 14.9.1941. Monenlaista kerkesi sattua jo Haapajärvellä koulutuskeskusaikana. Joukot olivat majoittuneena nuorisoseurojen, muiden yhdistysten toimintaloissa ja kouluilla.

Niilo kertoo:

Jouduin alokkaaksi Haapajärven varuskuntaan, oli sotaväkeen meno. Siellä oli aina kova nälkä, ja joka kerkesi ruoka-aikana ensimmäisen annoksen syödä, niin jo oli kiire santsaamaan.

Tein yhdellä kerran aamupesulla ollessa konstin, että joudun ruokajonoon ensimmäisten joukossa. Otin tyhjän maljan ja siinä rupesin muka kasvoja pesemään. Tämän sattui alikersantti huomaamaan ja kysyi: "mitä sinä Keränen hommaat?" Vastasin, että minä tässä kasvoja pesen. Alikersantti alkoi nauramaan, kun ei vettä ollenkaan, kun kasvoja pesee. Sanoi vielä, että "tule ilmoittautumaan aliupseerien tuvassa". No, minähän tein työtä käskettyä ja sain rangaistuksen, jota ei kannata mainita.

Sitten saatiin jostakin syystä koko komppania ylimääräistä palvelusta palvelusajan ulko-

puolella. Käskivät meitä maahan-ylös lyödä, siinä oli jyrkkä mäki järvenrantaan. Ja hehän komentelivat meitä. Lopussa oli yksi korpraali Ruumansaari, joka sano, että älkää tehkö enää, minä vain huudan kovasti maahan-ylös, maata vain yhdessä kohti. Luulisi toisella puolella rakennusta muiden luulevan, että siellä Ruumansaari antaa kovaa höykytystä, vaikka oikeasti makasimme vain.

Tultiin lopulta pois, ja oli kantautunut muiden korviin, että me olimme vain maanneet. Lisäsantsia pukkasi, kiertämään rakennusta ympäri. Edessäni oli pitkä pojan hontelo, joka hiljaa juoksi rakennusta ympäri. En yltänyt sitä kuin takapuoleen lyömään nyrkillä, että hän menisi vähän kovempaa, sillä viimeiseksi juoksussa jäänyt joutuu kiertämään vielä kaksi kertaa rakennuksen ympäri. Minähän häntä löin takapuoleen, ja sitten tämä pyörähti minun takapuolelleni ja mottasi nyrkillä niskaan. Tuuperruin maahan ja jäin viimeiseksi, mutta eivät onneksi juoksettaneet enempää.

Oltiin saman pojan kanssa suuntakehäharjoituksessa. Sanoin tälle, että pärjään sinulle missä vaan, vaikka olet goljatti, iso mies. Ruvettiin painia lyömään, ja muut huomasivat Keräsen ja Toivolan taas tappelevan. Alikersantti, joka oli valvojana suuntakehäharjoituksessa, huusi: "Keränen ja Toivola, äkkiä tänne". Ilmoitauduttiin. Alikersantti käski meidät kiertämään lehmien hakamaata ympäri. Siinä, kun oltiin toista kierrosta kiertämässä, huomasi komppanianpäällikkö sen: "Keränen ja Toivola, kuka on käskenyt juosta?" Me siihen: "alikersantti Lemmetty antoi pikkuisen santsia".

Leivän kanta oli Haapajärvellä eri taloista. Mentiin kerran erästä talosta kysymään leipää. Talonväki vastasi, ettei ole leipää nyt, mistä antaa. Oli jo hämärä, kun käveltiin sieltä pois, niin kiviraunion takaa nousi vanhempi mies, joka ei ollut kelvannut sotaan. Tämä kysyi: "mitä ne pojat olivat vailla?" No leipäähän me olemme vailla. Mies sanoi: "kyllä leipää löytyy, jos teillä tupakkaa on, mistä antaa". En siihen aikaan tupakoinut, niin minullahan oli sitä. Tämä ohjeisti: "Talonväki kun antaa minulle kovaa leipää, että vie hevosille, niin vaihdetaan. Tehdään treffit, tuo tupakkia, niin minä annan leivät, jotka oli oikeasti tarkoitettu hevosille."

Sittenhä se aika näin mukavasti kulu. Oli silleen, jos yks teki virheen, koko porukka santsiin joutu. Niin mentiin valalle aikoinaan, ja kohta rintamalle lähtö.

Alettiin poikia lähettämään koulutuskeskuksesta rintamalle. Meitä jäi puolikymmentä poikaa koulurakennuksia siivoamaan muutamaksi päiväksi, missä olimme majoittuneina. Rintamalle lähteneillä jäi ruuat, mitä kotoa saaneet kaappeihin. Ei ollut enää nälkä meillä, kun saimme heidän ruokansa. Lopuksi, kun saatiin siivottua, mekin lähdimme toiselle puolen järven nuorisoseuran talolle.

Siellä minä sitten näin kummia. Oli kaksikerroksiset ritsit, nukkumalaverit. Ja oli näitä pohjoisen villiä poikia ja tieto siitä, että varmasti rintamalle lähdetään. Pojat ajattelivat, ettei kukaan ole valvomassa meitä. Käveleskelin huoneessa ja seurasin poikien touhuja. Hehän tekivätkin, mitä sattuu. Pelasivat korttia, ja muutamat olivat nousseet yläritsille ja sieltä piskasivat ikkunoihin. Törmäsin myös yhden pojan tekävän sontaläjää keskelle lattiaa.

Meillä oli vanha komppanianpäällikkö. Muistan, ku se tuli kerran levähtelemään mejän telttaan. Ja sitte tuli joku papinroikale pitämään iltahartausta. Ja oli ylikki päivystäjänä illalla, kaikki muut oli menny jo iltahartauteen, oli pitäny jo alakaa. Ylikki tuli telttaan, ja aukas ovet: mikä kumma siinä, ku täältä ei kettää lähe iltahartauteen. Kaikki miehet makasi teltassa ja komppanianpäällikkö kans. Sillä oli polovi toisen päällä ja ylikki pauhasi teltan ovella. Komppanianpäällikkö vaa lauleli: "Eikä me olla veljeksiä, vaikka me ollaan kahden, jajallajalalallveivei, tavallisen reiluja mamman poikia, toiselta puolen lahden jalal, Haapajärven tyttöhan ne kävelee ku vasikka vastamäkkeen jalallaa, ennen mä makaan maantienojassa rapakossa turvallani jalallalailei, ennen ku otan Haapajärven tyttöjä omaksi emännäksi jalajallai."

Palvelus jalkaväkirykmentti 33:ssa (JR 33) Ristijärven varuskunnassa 29.1.1942–26.2.1942

Niilo siirtyi loppujen miesten mukana 29.1.1942 Haapajärven koulutuskeskuksesta 6. divisioonan jalkaväkirykmentti 33:seen. Rykmentin sotapäiväkirja kertoo: klo 14.05 saapui koulutuspataljoonasta 211 alokasta, jotka jaettiin seuraavasti, I pataljoonaan 34, II pataljoonaan 15, tykkikomppaniaan 86 ja kranaatinheitinkomppaniaan 81 alokasta. Klo 21.00 Saapui koulutuspataljoonasta 100 alokasta, joista II pataljoonaan 85 ja kolonnaan 15 alokasta. Niilo kuului rykmentin toiseen pataljoonaan. Sotilasarvo hänellä oli sotamies.

Toisen pataljoonan sotapäiväkirja kertoo: klo 13.00 saapui Kajaanin harjoituskeskuksesta ensimmäinen alokastäydennys, 15 alokasta konekiväärikomppanialle. Klo 21.30 saapui 85 alokasta lopputäydennykseksi pataljoonaamme varten.

Niilo on oletettavasti kuulunut näihin 85:een sotilaaseen. Päivän kuluessa tehtiin miehistösiirtoja yksiköiden kesken ja sijoitettiin saman pitäjän miehet samaan yksikköön.

Aika kului Ristijärvellä. Vietettiin tavanomaista varuskuntaelämää talvisessa säässä. Vanhat ikäluokat, 1897–1906 syntyneet, siirrettiin pois osastoista kotiuttamista varten. Majuri Pyökkimies saapui II pataljoonan komentajaksi.

12. Prikaatin muodostaminen Ristijärvellä helmikuussa 1942

Kuten tiedämme, Niilo saapui 29.1.1942 Ristijärvelle jalkaväkirykmentti 33:n toiseen pataljoonaan Haapajärven jalkaväenkoulutuskeskus 13:sta. Hän oli osa Ristijärvellä perustettavaa 12. prikaatia.

Syksyllä 1941 Päämajassa laadittiin suunnitelmia armeijan uudelleenjärjestelyistä. Vanhempia miehiä oli kotiutettava ja nuorempia otettava palvelukseen. Suunnitelman runkona oli prikaatimuodostelmat.

Niilo-isoisäni oli kasvanut aikuisuuden kynnykselle jatkosodan ensimmäisen vuoden pauhatessa 1941. Käsky rintamalle, isänmaata puolustamaan, saapui myös Taivalkosken Metsäkylän Väливаaraan. Matka Haapajärven alokaskoulutuskeskuksen kautta rintamalle oli vääjäämätön.

Ensimmäisen taistelukosketuksensa Niilo sai 1. Sisiprikaatin takaa-ajossa heinä-elokuussa 1942. Asemasota-aikaa kesti kaksi vuotta Itä-Karjalassa Maaselän kannaksella. Kesällä 1944 alkoi ankara perääntyminen neuvostoliittolaisten suurhyökkäyksen edeltä. Viivytystaistelut ja mottiin joutumiset ottivat lujille, mutta ilman osumia ja haavoittumisia Niilon matka kulki vielä Lapin sotaan ja aina siviiliin saakka.

Kirja on kirjoitettu Niilon kantakortteihin, kasettiäänitteeseen, sotapäiväkirjoihin ja muihin historiateoksiin pohjautuen.

BoD

9 789528 080268